

УДК 343.98

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.3.38>

С. І. Мінченко,

доктор юридичних наук, професор,
заступник директора Департаменту юридичного забезпечення
Міністерства економіки України

Н. В. Павлова,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки,
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ПРЕДМЕТ ШАХРАЙСЬКОГО ПОСЯГАННЯ: КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИХ ПРОБЛЕМ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У статті наголошено, що у криміналістичній характеристиці кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, предмет злочинного посягання є ключовим елементом, що забезпечує отримання емпіричних даних, які мають організаційно-тактичне значення для виявлення та розкриття злочинів, а також збагачують інформаційну цінність фактів і подій, необхідних для встановлення об'єктивної істини. Дослідження зазначеного елемента передбачає первинну концептуалізацію поняття та сутності «предмета шахрайського посягання», що використовуються в межах кримінально-правової та криміналістичної доктрин.

Розглядаються питання визначення предмету злочинного посягання у кримінальних провадженнях щодо шахрайства. Підкреслюється важливість визначення предмету злочинного посягання для правової кваліфікації та віднесення діяння до сфери кримінально-правових відносин. Особливого значення набуває розмежування таких категорій, як «майно» та «право на майно», які виступають предметом шахрайського посягання. Розкрито сутність такої категорії, як власність, що має своє відображення у приналежності речі, грошових коштів, цінних паперів тощо певній особі. Проаналізовано підстави набуття права власності та підстави володіння таким правом його власником на момент посягання. Проаналізовано статус криптовалюти та можливість віднесення її до предмету шахрайського посягання.

Ключові слова: предмет злочинного посягання, шахрайство, кримінальні правопорушення, право на майно, майно, криптовалюта, кримінальне провадження, розслідування.

Постановка проблеми. У криміналістичній характеристиці кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, предмет злочинного посягання є ключовим елементом, що забезпечує отримання емпіричних даних, які мають організаційно-тактичне значення для виявлення та розкриття злочинів, а також збагачують інформаційну цінність фактів і подій, необхідних для встановлення об'єктивної істини. Дослідження зазначеного елемента передбачає первинну концептуалізацію поняття та сутності «предмета шахрайського посягання», що використовуються в межах кримінально-правової та криміналістичної доктрин.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Питання щодо предмета злочинного посягання, як елемента криміналістичної характеристики, досліджувалися у працях таких вчених: Л. І. Аркуші, В. П. Бахіна, В. Д. Берназа, А. Ф. Волобуєва, В. Г. Дрозд, М. М. Єфімова, В. А. Журавля, А. В. Іценка, Н. С. Карпова, Н. І. Клименко, В. О. Коновалової, В. П. Корж, Є. Д. Лук'янчикова, В. М. Плетенця, В. В. Тіщенко, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, В. М. Шевчука, В. Ю. Шепітька та ін. Проте, слід зазначити, що низка актуаль-

них питань залишилися невирішеними, що потребує додаткового висвітлення.

Метою є здійснення кримінально-правового та криміналістичного аналізу предмету шахрайського посягання в умовах війни та цифровізації.

Виклад основного матеріалу. У юридичній практиці нерідко виникає необхідність у визначенні предмета злочинного посягання при вчиненні шахрайських дій.

Так, відповідно до Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності», предметом злочинів проти власності є майно, яке має певну вартість і є чужим для винної особи: речі (рухомі й нерухомі), грошові кошти, цінні метали, цінні папери тощо [1]. Водночас, як зазначено у вищевказаній постанові, предметом таких кримінальних правопорушень може бути не тільки майно, але й право на нього, дії майнового характеру, електрична та теплова енергія [1].

Натомість, незважаючи на нормативне закріплення в Кримінальному кодексі України, дискурс щодо віднесення права на майно до предмета злочинного посягання залишається неоднозначним у науковому середовищі. Навіть кодифікація даного положення не призвела до консенсусу серед науковців стосовно визнання права на майно як предмета злочинів проти власності. У контексті досліджуваної проблематики, кореляція між майном та правом на майно визначається їхнім зв'язком з категорією власності, що проявляється у належності матеріальних цінностей (речей, грошових коштів, цінних паперів тощо) суб'єкту (фізичній або юридичній особі) та його правомочностях щодо володіння, користування та розпорядження цими активами. Неправомірне заволодіння чужим майном або набуття права на нього шляхом обману чи зловживання довірою завдає шкоди праву власності потерпілого.

Для обґрунтування можливості визнання права власності на майно предметом шахрайства необхідно провести аналіз правових підстав набуття та володіння таким правом суб'єктом на момент вчинення злочину. Важливо встановити, чи відповідають дії з набуття права влас-

ності критеріям правомірності та добросовісності, а також чи впливають вони з легітимних правочинів.

Аналізуючи ч. 2 ст. 328 ЦК України, можна зробити висновок, що право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не випливає з закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом [2]. При цьому, підставами набуття права власності є такий юридичний склад, із яким пов'язується виникнення певних правовідносин, а способами набуття права власності – юридичні факти й/або фактичні дії (сукупність дій), які тягнуть за собою виникнення права власності [3, с. 211].

Виходячи з цього, більшість вчених-цивілістів поділяють підстави набуття права власності на первісні й похідні. Серед первісних підстав – створення нової речі; привласнення загальнодоступних дарів природи; набуття прав власності на безхазяйну річ; переробка речі; набувальна давність; знахідка; затримання бездоглядної домашньої тварини; знайдення скарбу. До похідних можна віднести такі підстави, за яких право власності на майно виникає за волею попереднього власника: правочини, спрямовані на передачу майна у власність; спадкування; приватизація тощо [4, с. 98].

Слід звернути увагу, що серед вивчених нами кримінальних проваджень більшість фактів стосувалися шахрайства, де предметом посягання було саме право власності на об'єкт, який вже належав певній особі на законних підставах (квартира, будинок, дача, земельна ділянка, приватне підприємство, транспортний засіб тощо).

У науковому колі іноді постає питання й щодо визначення предмета шахрайства у разі заволодіння коштами, отриманими в результаті подальшого продажу об'єктів нерухомості, якою вже заволодів злочинець. На нашу думку, предметом шахрайства за таких обставин є, насамперед, право на нерухомість. Лише набувши права на цю нерухомість, злочинець має можливість у подальшому здійснювати щодо нього цивільно-правові операції та отримувати від цього прибуток. Втім, грошові кошти можуть

виступати предметом такого шахрайства лише тоді, якщо злочинець заволодів грошима і не отримав при цьому права на об'єкти нерухомості [5].

Аналіз кримінальних проваджень та матеріали судової практики щодо шахрайств засвідчили поширеність здійснення шахрайських дій відносно осіб, які володіли майном на правах спільної власності. Особливо поширеним стало таке шахрайство в умовах війни, коли члени подружжя через обстановку в державі змушені покинути свою домівку. Наведемо приклад. Так, ОСОБА_1 змінила первинні дані в паспорті громадянина України на ім'я ОСОБА_6, а саме вклеїла фотокартку ОСОБА_5, з якою прибули до приватного нотаріуса Харківського міського нотаріального округу Харківської області, де ОСОБА_5 представилася ОСОБА_6 та поставила свій підпис від її імені в договорі дарування частки квартири АДРЕСА_3. У подальшому, виконуючи роль єдиного власника цієї квартири, ОСОБОЮ_1 було здійснено операції по відчуженню цієї квартири іншій особі [6]. Виходячи з цього, нотаріус достатньо поверхнево віднісся до перевірки особи, яка є співвласником об'єкта нерухомого майна та не відібрав таку заяву, що ставить питання про можливе відношення його до участі у шахрайстві.

Право власності на майно може виникнути і в порядку спадщини. Проте, згідно Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», право власності на нерухоме майно у разі прийняття спадщини виникає у спадкоємця з моменту державної реєстрації речового права на нерухоме майно [7]. Випадки, коли внаслідок шахрайських дій втрачається право власності, що повинно було набутися в порядку спадщини, також не є рідкими.

Слід зазначити, що у зв'язку з динамічним розвитком інформаційних технологій та їх інтеграцією в усі сфери суспільного життя, питання про віднесення до предмета злочинного посягання інформації набуває все більшої актуальності.

Л. В. Борисова також відносить інформацію до предмета шахрайського посягання і виділяє такі її види:

а) особисту конфіденційну інформацію, якою може бути таємниця листування, телефонних розмов, поштових, телеграфних чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер; таємниця всиновлення; особисте життя особи та його таємниця; інформація, яка є об'єктом авторських і суміжних прав; персональні дані, тобто інформація, яка безпосередньо порушує права та свободи громадян; адвокатська таємниця; лікарська (медична) таємниця; таємниця страхування;

б) конфіденційна інформація юридичних осіб: службова таємниця; комерційна або банківська таємниця; редакційна і журналістська таємниця;

в) державна конфіденційна інформація, тобто інформація, яка належить державі чи його суб'єктам: службова таємниця; дані досудового слідства; відомості про заходи безпеки, що застосовуються по відношенню до посадової особи правоохоронних органів або контролюючого органу;

г) інша категорія інформаційних ресурсів – інформація загального користування для необмеженого кола осіб тощо [8, с. 42].

Втім, у Постанові Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності», інформація взагалі не вказана як можливий предмет злочинів проти власності. Хоча і не можна взагалі ігнорувати можливість визнання інформації предметом злочину, не дивлячись на те, що вона не має матеріальної природи та якісних й кількісних показників.

У цьому розрізі С. А. Кузьмін наголошує на штучній теоретичній проблемі, що виходить із традиційних поглядів на визначення предмета злочину, що тривалий час напрацьовувались у теорії вітчизняного кримінального права. Фактично, поряд із відсутністю єдиного погляду на дефініцію предмета злочину, традиційним є його сприйняття виключно у матеріальному аспекті, що об'єктивно зумовлено певним відставанням у часі кримінально-правової науки від новітніх тенденцій інформаційного технологічного прориву, що має місце протягом останніх десяти-

літь. Наприклад, вчений звертає увагу, що інформація може бути предметом злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. При цьому така інформація може бути пов'язана як із засобами та знаряддями вчинення злочину, так і безпосередньо обумовлюватись об'єктом кримінально-правової охорони конкретного складу злочину, що своєю чергою і обумовлює спеціальні ознаки такого предмета злочину [9, с. 161].

Погоджуючись з думкою, що інформація може виступати предметом деяких кримінальних правопорушень, разом із тим виключаємо можливість вважати інформацію предметом шахрайства, оскільки в основі цього кримінального правопорушення є обман, за допомогою якого незаконно отримується майно, або право на майно. Шляхом обману можна заволодіти й будь-якою інформацією, але це ще не гарантує можливість отримати юридичне право на майно, а скоріше виступає засобом до подальших дій із незаконного заволодіння таким правом.

Якщо навіть шахрайство вчиняється з використанням електронно-обчислювальної техніки, посягання здійснюється не на нормальне функціонування електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, а на суспільні відносини власності з приводу майна, грошей та інших цінностей, з метою заволодіння якими вчинюється шахрайство. Інакше матимуть місце інші склади, що відносяться не до кримінальних правопорушень проти власності, а до кримінальних правопорушень у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. Тому слід погодитися із думкою, що предметом шахрайства не можуть бути електронно-обчислювальні машини (комп'ютери), системи та комп'ютерні мережі і мережі електрозв'язку, а також комп'ютерна інформація. І не можна плутати за таких обставин предмет із об'єктом злочинного посягання, яким виступають у кримінальних правопорушеннях даної категорії відносини власності. Пред-

мет шахрайства ототожнюється з предметом відносин власності. Одночасно, за такого шахрайства порушується соціальний зв'язок, тобто порушується нормальний порядок здійснення права власності. В результаті вчинення такого шахрайства суспільні відносини власності зазнають шкоди, руйнуються, тому їх упевнено можна зарахувати до об'єкта такого шахрайства [10, с. 109].

Разом із тим, майже у всіх випадках вчинення шахрайства із використанням електронних технологій предметом злочинного посягання виступають гроші юридичних або фізичних осіб (95 %). Вони можуть бути у формі готівки, наприклад, при заволодінні грошима абонентів мобільних мереж шляхом переконання їх у необхідності дачі «хабара» шахраю, а також клієнтів шлюбних сайтів, які будучи введеними в оману надсилають гроші злочинцям, заволодіння готівкою через банкомат за допомогою кредитних пластикових карток. Предметом злочину можуть бути й гроші у безготівковій формі (незаконне переведення грошей з банківських рахунків шляхом зламу коду банківської захисної системи, заволодіння грошима громадян у вигляді поповнення балансу рахунку абонента стільникового зв'язку, оплата товарів та послуг шляхом використання чужих кредитних пластикових карток та інші) [11, с. 108].

Тобто, існують злочини, під час вчинення яких комп'ютерна інформація в одних випадках може бути лише предметом злочину, в інших – знаряддям [12, с. 66]. З іншого боку, інформація може виступати предметом злочину, якщо йдеться про посягання саме на інформаційні джерела.

Наприклад, у ч. 1 ст. 376¹ КК України вказано, що злочином вважається «умисне внесення неправдивих відомостей, несвоєчасне внесення відомостей в АСДС, несанкціонована дія з інформацією, яка міститься в АСДС, та інше втручання в роботу АСДС...», з чого можна зробити висновок, що законодавець виділяє такі предмети злочину: відомості; інформацію; АСДС [13, с. 188]. Інформація також може бути предметом посягання при вчиненні кримінальних правопорушень у сфері

охорони державної таємниці, у сфері виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина, у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку тощо.

Втім, слід підтримати думку, відносити інформацію до предмета злочину можна тільки тоді, коли вона прямо вказана в законі або з нього випливає.

Як зазначає К. Д. Заяць, очевидним є й той факт, що в користуванні сучасної людини з'явилися нові за своєю формою об'єкти власності – це об'єкти, які особа створює (придбає), а потім володіє ними, користується й розпоряджається у віртуальному просторі. До такої віртуальної власності, зокрема, можна віднести внутрішньо ігрові об'єкти – техніка з певними функціями, персонаж з особливими здібностями, елементи екіпірування тощо. Прикладом виступають відомі масові багатофункціональні онлайн-ігри такі, як WorldsofWarcraft, WorldofTanks та інші, у яких користувачі не тільки офіційно купують за реальні гроші в «магазинах» указані віртуальні речі, а й активно перепродають їх та залишають нащадкам. Натомість, слід погодитися із думкою, що об'єкти віртуального простору можуть виступати предметом шахрайства, якщо вони відповідають таким вимогам: а) вони створені особою або придбані нею за гроші; б) вони мають споживчу цінність; в) ними можна користуватися та розпоряджатись у віртуальному просторі; г) їхня оцінка дає можливість визначити ринкову вартість [14, с. 236].

Аналіз юридичної літератури та судово-слідчої практики показав, що виникають дискусії й з приводу віднесення до предмету шахрайського посягання різноманітних послуг.

Натомість, слід погодитися із І. М. Салімоновим, що ознака матеріальності надає можливість говорити про кількісні ознаки речі, які не можуть бути використані при характеристиці послуг, робіт [15, с. 47].

Предметом злочинного посягання при вчиненні шахрайства у сфері страхових послуг також є майно у вигляді грошових коштів, внесених за такі послуги. Разом

з тим, слід наголосити, що шахрайство у сфері страхування може мати всі ознаки розкрадання майна страхової компанії або набуття права на це майно [16, с. 193]. Разом із тим, предмет шахрайств, вчинених клієнтами банків, насамперед, має два підвиди, критерієм для поділу яких є основний злочин, вчинюваний вказаними суб'єктами. У такому разі можна говорити про предмет шахрайств, передбачених ст. 190 КК України, та шахрайств, передбачених ст. 222 КК України. Предмет шахрайських дій клієнтами страхової компанії є виключно предметом шахрайств, передбачених ст. 190 КК України. У будь-якому разі предметом таких посягань є грошові кошти (національна валюта). Натомість, предметом розглядуваних шахрайств з фінансовими ресурсами є кредит (грошові кошти, отримані внаслідок укладання кредитних договорів) [17, с. 13].

Невизначеність правового статусу криптовалют створює прецедентну ситуацію та зумовлює методологічні складнощі при кваліфікації кримінальних правопорушень у частині визначення предмета злочинного посягання. Відсутність законодавчо закріпленого статусу криптовалют як платіжного засобу, за умови відсутності прямої заборони на їх використання, ускладнює процес їх ідентифікації як предмета злочинного посягання. Криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду). Хоча криптовалюта може розглядатися як об'єкт права приватної власності, її статус як об'єкта права власності на річ (майно) залишається невизначеним. Це підтверджується тим, що згідно зі статтею 316 Цивільного кодексу України, право власності визначається як право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону, за своєю волею, незалежно від волі інших осіб [2].

З аналізу вказаного вбачається, що на сьогодні взаємопов'язані між собою цивільно-правовий та кримінально-правовий статус криптовалют не визначено,

що є певною проблемою для кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері власності в частині визначення предмету кримінального правопорушення [18].

Отже, виходячи з певної кваліфікації, предмет кримінального правопорушення може змінюватися.

Наприклад, викрадення шляхом шахрайства або заволодіння документами, які не мають грошової оцінки, вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами до неї або вибуховими речовинами, радіоактивними матеріалами, наркотичними засобами, психотропними речовинами, анатомічними матеріалами тощо кваліфікується за відповідними статтями Особливої частини КК України [19, с. 11].

Динаміка предмета шахрайського посягання також безпосередньо корелює з соціально-політичними умовами, що панують у країні. Так, в умовах воєнного стану спостерігається тенденція до посягання на предмети гуманітарної допомоги, військово спорядження (бронежилети, каски тощо), продукти харчування та грошові кошти, призначені для підтримки внутрішньо переміщених осіб, сімей військовослужбовців та відновлення пошкодженої інфраструктури. На період дії пандемії «COVID-19» предметами шахрайства виступали маски, апарати штучного дихання, антисептичні засоби, кошти, виділені на лікування інфікованих тощо.

Отже, визначення предмету злочинного посягання надає інформаційне наповнення щодо події кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, впливає на правову кваліфікацію та є класифікаційним критерієм. Можна сказати, що у провадженнях щодо шахрайств предметом злочинного посягання може виступати як майно, так і право на майно. Втім, для того, щоб визнати право власності на майно предметом шахрайства, слід проаналізувати підстави набуття такого права та підстави володіння таким правом його власником на момент посягання. Адже дії з набуття права власності повинні бути правомірними та добросовісними та впливати із правочинів.

Список використаної літератури:

1. Про судову практику у справах про злочини проти власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення 12.02.2024 р.).
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Офіційний сайт Верховної Ради України: Законодавство: URL. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page6>. (дата звернення 29.02.2024 р.).
3. Харківська цивілістична школа: право власності: монографія / за ред. І. В. Фатєєвої. Харків: Право, 2012. 424 с.
4. Мичурін Є. А. Цивільне право: навчпосіб. Харків: Юрсвіт, 2006. 315 с.
5. Павлова Н. В. Особливості розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням приватного житла: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Дніпропетровський держ. ун-т внутрішніх справ. Дніпропетровськ, 2007. 223 с.
6. Справа № 643/17160/14-к. Вирок імені України Московського районного суду м. Харкова. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 11.02.2024).
7. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закону України від 1 липня 2004 року № 1952-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення 01.02.2024 р.).
8. Борисова Л. В. Транснаціональні комп'ютерні злочини як об'єкт криміналістичного дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Київ, 2007. 217 с.
9. Кузьмін С. А. Комп'ютерна (кібернетична) інформація, як предмет учинення злочину (кримінально-правовий аспект). *Інформація і право*. 2012. № 3 (6). С. 159-163.
10. Тарасова О. В. Об'єкт шахрайства, вчиненого шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки. *Право і суспільство*. 2013. № 1. С. 106-111.
11. Пазинич Т. А. Криміналістична характеристика шахрайств та основні положення їх розслідування: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків 2007. 211 с.

12. Азаров Д. С. Особливості механізму вчинення злочинів у сфері комп'ютерної інформації. *Юридична Україна*. 2004. № 7 (19). С. 64-68.
13. Федорчук О. Предмет злочину, передбаченого ст. 376-1 КК України (незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду). *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 186-190.
14. Заяць К. Д. Про особливості окремих елементів механізму вчинення шахрайств. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2017. № 4 (80). С. 233-239.
15. Салімонов І. М. Кримінальна відповідальність за обман покупців та замовників: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / ЗЮІ МВС України. Запоріжжя, 2004. 230 с.
16. Дорохіна Ю. А., Іляшко А. О. Окремі проблеми розмежування шахрайства та шахрайства з фінансовими ресурсами. *Вчені записки імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Том 30 (69) № 3. С. 91-94.
17. Волошин О. М. Криміналістичний аналіз шахрайських дій, що вчиняються клієнтами банків та страхових компаній. Одеса, 2018. 43 с.
18. Березняк В. С. Розслідування кримінальних правопорушень у сфері нерухомості: наукові, правові та праксеологічні засади : монографія / Василь Сергійович Березняк. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 354 с.
19. Головкін С. В. Криміналістична характеристика шахрайства відносно власності особи та її використання на початковому етапі розслідування: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Луганський державний університет ім. Дідоренка. Луганськ, 2008. 216 с.

Minchenko S., Pavlova N. Subject of fraud: criminal analysis of theoretical and applied problems in the conditions of war and digitalization

The article emphasizes that in the forensic characterization of criminal offenses committed by fraud, the subject of the criminal offense is a key element that ensures the acquisition of empirical data that has organizational and tactical significance for the detection and disclosure of crimes, as well as enriches the informational value of facts and events necessary to establish the objective truth. The study of the specified element involves the primary conceptualization of the concept and essence of the "subject of fraudulent encroachment", which are used within the framework of criminal law and forensic doctrines.

Issues of determining the subject of criminal offense in criminal proceedings regarding fraud are considered. The importance of defining the subject of a criminal offense for legal qualification and classifying the act in the field of criminal-legal relations is emphasized. The distinction between such categories as "property" and "property rights", which are the subject of fraudulent encroachment, is of particular importance. The essence of such a category as property is revealed, which is reflected in the belonging of a thing, money, securities, etc. to a certain person. The reasons for acquiring the right of ownership and the reasons for possession of such a right by its owner at the time of encroachment are analyzed. The status of cryptocurrency and the possibility of classifying it as a subject of fraudulent encroachment have been analyzed.

Key words: *criminal offense, fraud, criminal offenses, right to property, property, cryptocurrency, criminal proceedings, investigation.*